

שנים של הישגים - ארגון הלה

הקמת ארגון הלה

ארגון הלה למען החינוך בשכונות ועיירות הפיתוח (ע"ר) פועל לקידום מעורבות הורים במערכת החינוך ושילובם בעשייה הפדגוגית בבתי הספר ככלי לשיפור רמת הלימודים, כמנוף לצמצום פערים ולמוביליות חברתית-כלכלית. מתוך אמונה כי הדרך לשנות את גורלם של עשרות אלפי ילדים מהשכבות המוחלשות בישראל היא רכישת השכלה איכותית, הלה מקיים פעילות סינגור להרחבת זכויות הורים ותלמידים במערכת החינוך ולמיגור אי-השוויון במערכת ונותן יעוץ פרטני להורים הנתקלים בבעיות של הפרת זכויותיהם וזכויות ילדיהם בחינוך.

"ביום ד' ה-22/1/1986, התכנסה בתל-אביב קבוצת פעילים שכללה הורים, סטודנטים, אנשי חינוך, סופרים, חוקרים ואנשי תיאטרון והחליטה על הקמתו של ארגון הלה שיפעל לשינוי מצב החינוך בשכונות ובעיירות הפיתוח" (מרץ 1986 – גליון 1, חדשות הלה) הלה קמה מתוך אידיאולוגיה שוויונית המאמינה כי חינוך הינו זכות בסיסית של כל ילדה וילד בישראל ואין ילדים שלא יכולים. האמונה ביכולת של הילדות והילדים ושיתוף פעולה בין ההורים למערכת הם המפתח החיוני להצלחתם.

הפעילות החלה בהשתלמויות להורים בנושאי חינוך במסגרתן פעילי הלה נפגשו עם קבוצות ההורים בשכונות ועיירות-פיתוח, שהתארגנו על בסיס בית-ספרי, קהילתי ויישובי. לאורך למעלה משני עשורים של פעילות, מסגרת העבודה עם קבוצות הורים נותרה פעילות מרכזית בהלה. במשך השנים פיתחנו סדרת השתלמויות שמועברות לקבוצות ההורים ולעיתים מותאמות לקבוצה על פי הצרכים שלהן. ההשתלמות הבסיסית שבהן היא: **"מעורבות הורים בחינוך ילדיהם"** - נועדה להכשיר הורים לשותפות פעילה בחיי בית הספר והקהילה. ההשתלמות הינה הכלי המרכזי של הארגון בעבודתו עם קבוצות ההורים וכוללת בין 4 ל-12 מפגשים שבועיים, בהם לומדים ההורים על זכויותיהם וזכויות ילדיהם בחינוך, כמו גם על דרכי הפעולה וההשפעה האפשריים.

הלה מפעילה קו חם לבעיות של הורים ותלמידים במערכת החינוך ומספקת תמיכה, מידע והדרכה להורים הנתקלים בקשיים אל מול המערכת. בנוסף, הלה מפרסמת מידע בדבר זכויות הורים ותלמידים בחינוך ומעלה על סדר היום הציבורי סוגיות הנוגעות לזכויות הורים ותלמידים ולא-ישויון במערכת החינוך באמצעות קמפיינים ציבוריים.

שיפור החינוך בקהילות ברחבי הארץ:

מאז 1987 ועד היום עברו אלפי הורים מרחבי הארץ את השתלמויות הלה השונות ונתמכו על ידי פעילי הלה במאבקהם שונים. בין הישובים שבהם פעלו הורים בהנחיית הלה: ערד, דימונה, ירוחם, אופקים, נתיבות, שדרות, שגב שלום, רהט, תל-שבע, באר-שבע, מושבי חבל לכיש, מושבי חוף אשקלון, אשקלון, קרית-גת, קרית-מלאכי, אשדוד, מ.א. מטה יהודה, שכונות הקטמונים ושטרן בירושלים, לוד, רמלה, מושב מצליח, קרית-עקרון, רחובות, בית-דגן, באר-יעקב, חולון, בת-ים, אזור, בשכונות התקווה, מחניים, קרית-שלום, ביצרון ונה-אליעזר בתל-אביב, יפו, רמת-גן, שכונת עמישב בפתח-תקווה, ראש העין, מושב ירחיב, ג'לג'וליה, קלנסווה, כפר קאסם, ערעה, כפר קרע, רעננה, כפר חרוצים, שכונת דורה וותיקים בנתניה, אליכין, דלית אלכרמל, קרית-אתא, קרית-ים, מושב אחיהוד, עפולה, נצרת עלית, נצרת, חצור הגלילית ועוד.

מספר דוגמאות להישגי קבוצות הורים:

- **רמת גן:** בינואר 1989 החלה לפעול קבוצת הורים בשכונת רמת שקמה (סלמה ג') במטרה לשפר את איכות החינוך של ילדיהם בבית הספר היסודי בשכונה. בתמיכת הלה נכנסה נציגות מקבוצת ההורים כחברה במועצה הפדגוגית של בית הספר שהיוותה רוב במועצה. בתוך שלוש שנים, אחרי מאבק עיקש בו התחלפו שלושה מנהלים ומספר רב של מורים, הצליחו ההורים להפוך את בית הספר ממוסד שכל בוגריו לומדים בתיכונים מקצועיים, לבית ספר המכין את תלמידיו לבתי הספר העיוניים הטובים בעיר.
- **רעננה:** ב-1990 בסיוע הלה קבוצת הורים מרעננה ארגנה עצומת מחאה כנגד בית הספר התיכון "כפר בתיה", בו התקיימה הפרדה ברורה בין תלמידים מזרחיים הלומדים בכיתות ללא תעודת בגרות, לבין התלמידים האשכנזים בכיתות החזקות. בעקבות המאבק הפרדה הופסקה.
- **אופקים:** בעקבות פעילות ארוכה של קבוצת הורים בישוב במהלך 1992, הוחלפו ספרי הלימוד, תוגבר צוות המורים במורים מוסמכים, הוקמו מעבדות ומבנה בית הספר שופץ. בעקבות כל זאת, ההישגים בזכאות לבגרות זינקו מ-19% ב-1989 ל-40% ב-1993.

- **תל-אביב:** קבוצת הורים מבית הספר הירדן בשכונת התקווה בת"א, בליווי ותמיכה של הלה, פונה במהלך 1993 במכתב פתוח לשרת החינוך, ח"כ שולמית אלוני, בו הם קובלים על כך כי 80% מחומרי הלימוד של ילדיהם אינם כלולים ברשימת חומרי הלימוד המאושרים אשר פורסמו על ידי משרד החינוך. בעקבות מאבק ארוך, ואיומים בפנייה לבג"צ, שונתה רשימת חומרי הלימוד בבית הספר.
- **דלית אל כרמל:** בעקבות פעילות של קבוצת הורים מהכפר, בוטלה ב-1994 מחלקת הדרוזים במחוז חיפה, ארבעה מורים פוטרו מבית הספר המרכזי בישוב, נמנעה כניסתם של מורים לא מוסמכים ונציגי הורים הצטרפו למועצות הפדגוגיות של בתי הספר.
- **שגב שלום:** בשנת 2000, הורים ביישוב הבדואי "שגב שלום" בליווי ותמיכה של הלה התארגנו והחליטו לעשות סדר במערכת החינוך בישוב. הם מצאו כי 90% מהמורים לא היו מוסמכים להוראה, בגני הילדים היה חסר ציוד בסיסי וחיוני להפעלתם, בבי"ס התיכון חסר ציוד למעבדות החשמל והמחשבים. מרבית הליקויים טופלו ברמת הישוב, אבל המחאה כנגד מינוי מנהל מחלקת חינוך ללא מכרז והכשרה הגיעה לוועדת החינוך ושם נפסל המינוי והוכרז על מכרז פתוח.
- **בי"ס אורט גאולה בת"א:** בשנת 2000, הורי התלמידים נלחמו כנגד החלטת הרשת ועיריית ת"א לפיזור בית הספר משיקולים כלכליים. בסיוע הלה הכינו ההורים תיק לכל ח"כ ובו חוות דעת מקצועיות ועצומה שהגישו התלמידים והוריהם. המאבק כלל הפגנות ולחץ תקשורתי. אחרי הצגת הנושא בוועדת החינוך של הכנסת, הוחלט כי טובת התלמידים מחייבת את המשך הפעלת בית הספר ובית הספר לא נסגר.
- **ערערה:** בשנת 2001 ארגון הלה ניהל מאבק עם קבוצת הורים ומורים נגד כוונת הרשות המקומית להעביר את בית הספר התיכון בישוב לרשת מקצועית "עמל". המאבק צלח ובית הספר נשאר כתיכון עירוני.
- **שדרות:** במהלך 2004 ועד ההורים היישובי של שדרות וארגון הלה, בשיתוף עם הקליניקה המשפטית של אונ' ת"א, הגישו בג"ץ בדבר השלמת שעות הלימוד השבועיות של "יום לימודים ארוך" מ-38 ל-41 כמחויב על פי חוק (בג"ץ 10372/03 ועד הורים יישובי שדרות ואח' נגד משרד החינוך ואח'). בג"צ קיבל את העתירה והשעות החסרות הוחזרו למערכת בתי הספר. בג"צ השני באותו עניין עסק בהחזרת השעות החסרות גם לגני הילדים בישוב. גם עתירה זו התקבלה והשעות הוחזרו. בעקבות המאבק המשפטי, ולבקשת הועד, הותאם קורס מיוחד לוועד ההורים היישובי ששילב חשיבה תיאורטית ופרקטית. הקורס זכה לתמיכה של המועצה המקומית והשפעת הועד על מערכת החינוך בישוב שיפרה באופן ניכר את איכות החינוך. בשנת 2005, לאחר שהצליח ועד ההורים העירוני לסכל את ההחלטה להפריט את ביה"ס התיכון בעיר לטובת רשת "עתיד", ראש העיר החליט למסור את כל בתי הספר בשדרות לידי רשת "אמי"ת". בעתירה שהוגשה ע"י ועד ההורים העירוני, בסיוע הלה (בג"ץ 7947/05 בתיה קטר, יו"ר ועד ההורים ואח' נגד שרת החינוך, התרבות והספורט ואח'), הובעה התנגדות להפרטת מערכת החינוך בעיר. מרבית העתירה נדחתה, אולם בית המשפט פסק כי רק בית הספר התיכון יופרט, ולא כל מערכת החינוך המקומית וכי להורים תינתן הזכות למעורבות באופן ניהול בית-הספר. בין השנים 2003-2007, משך פעילותה של הלה עם ועד ההורים העירוני, עלה אחוז הזכאים לתעודת בגרות מ-42% ל-57.3% (אומדן זכאים כאחוז מבני ה-17 בישוב – נתוני מכון אדוה).
- **בי"ס ניצן – מועצה אזורית חוף אשקלון – ועד ההורים של בית הספר ניצן המשמש את המושבים באזור אשקלון מאס בתכנית קרב שפעלה בבית הספר, ובהחלטת הורי בית הספר החל להפעיל בשנת 2007 תכנית העשרה חלופית המנהלת על ידי ועד ההורים.**
- **רהט:** חברי ועד ההורים היישובי קיימו עם פעילי הלה היוועצות רציפה בשנים 2007-2008 והישגיהם מרשימים ביותר: בתחילת שנת הלימודים הנוכחית נפתחו 3 בתי-ספר חדשים (2 יסודיים ותיכון אחד), חברי הועד יצרו קשר עם מפעל הפיס וזכו לתקציב של 2.5 מליון ₪ למחשוב כל מערכת החינוך ברהט. בעקבות בג"ץ (בג"ץ 6953/07 חאלד אלטלאקה נגד פרופ' יולי תמיר, שרת החינוך), שהגיש ועד ההורים היישובי נגד עיריית רהט על שימוש בתקציבים ייעודיים לחינוך לתחומים אחרים, הוקמה ועדת בדיקה חיצונית לבדיקת הנושא בתום הבדיקה, יו"ר ועד ההורים קיבל מינוי רשמי להיות חבר בוועדת תקציבים העירונית כדי לפקח מקרוב על העברת הכספים הייעודיים לחינוך. לדרישת יו"ר ועד ההורים ב-2009 מונה רואה חשבון חיצוני כמבקר לניהול חשבון החינוך ביישוב.

- **הקמת פורום ההורים של המועצה האזורית חוף אשקלון** - ב-2008 הוקם ביוזמת פעיל הלה עמיחי יהודה פורום הורים יישובי המאגד עשרות משפחות ממושב המועצה. הפורום הוקם קודם כל כחלק ממאבק בכוונה לסגור את אזור הרישום ולנתב את כל תלמידי האזור לתיכון פרטי שמפעילה עמותה בקיבוץ יד מרדכי. המאבק נמשך, עד כה הצליחו ההורים להימנע משלוח את ילדיהם לבית הספר יד מרדכי וכן ייסדו רשות חינוכית מקומית עצמאית.

סינוור לצמצום אי-השוויון בחינוך:

- ארגון הלה פעל ופועל לחשיפתו והעלאתו לסדר היום של אי-השוויון בחינוך, למאבק כנגד ההסללה וכנגד הגזענות במערכת החינוך. זוהי רשימה חלקית של המאבקים וההישגים בתחום:
- מרץ 1987 - בעקבות מאבק ציבורי גדול שנוהל על ידי הלה הסכים שר החינוך והתרבות, יצחק נבון, לשפר את מערך ההוראה, על ידי הכשרת מורים לאנגלית ומתמטיקה, לפני הקשחת הדרישות במבחני הבגרות.
- בנובמבר 1990, בעקבות לחץ ציבורי אותו יזמו פעילי הלה, הודה לראשונה שר החינוך, ח"כ זבולון המר, בהופעתו בתוכנית מוקד בטלוויזיה כי קיים פער של 1 ל-6 בין מזרחים לאשכנזים בשיעורי ההצלחה במבחני הבגרות. הכרה ראשונה זו של הממסד בפערים היוותה נקודת מפנה במאבק.
- **הקמת קדמה** - ביוני 1993 פעילים מרכזיים בהלה מקימים את עמותת "**קדמה לחינוך עיוני שווינוי בקהילה**". הרעיון לרשת בתי ספר עיונים בשכונות קרם עור וגידים בהלה ומוביליו היו: ד"ר שלמה סבירסקי, קלרה יונה-משומר, עו"ד נוגה דגן-בוזגלו וסמי שלום-שטרית. בית הספר שהוקם בירושלים בשכונת פת פועל בהצלחה עד היום וכ-80% מתלמידיו משיגים תעודת בגרות.
- "**מדריך הלה להורים בענייני חינוך**" - הלה מוציאה לאור במאי 1991 את הספר אשר מנגיש את המידע על חינוך להורים. הספר עשה גלים תקשורתיים וציבוריים והחל דיון חשוב על זכויות הורים בחינוך.
- **המאבק נגד הקבצות בבתי הספר היסודיים**: במסגרת מאבק נגד הקבצות מתפרסם ב-1994 תחקיר תחת הכותרת: "כיתה א' עלולה להיות סוף הדרך". במסגרתו נחשף האופן בו מופרדים ילדי כיתות א' על ידי מבחני מיון לקבוצות וכיתות שונות תחת מעטה שמי של: בית, פעמון, פרח (שמות החוברות הנלמדות בהקבצות השונות). בעקבות התחקיר והקמפיין גנז מט"ח את החוברות המדוברות.
- **הלה ופמיניזם** - ביוני 1994 התקיים "**הכנס הפמיניסטי העשירי בישראל**". פעילות הלה לקחו חלק מרכזי בארגון הכנס וכ-200 נשים וילדים מקבוצות ההורים של הלה השתתפו בכנס ולקחו חלק פעיל בפנלים בנושאי חינוך ורווחה. במאי 1996 התקיים **כנס הנשים המזרחיות הראשון בישראל "אנחנו כאן וזה שלנו"** - מחצית ממארגנות הכנס ומרבית המשתתפות היו פעילות הלה. במהלך חודש אוקטובר 1999 יזם ארגון הלה כנס נשים פעילות "**נשים משנות**", בו התארחו גם נשים מהארגון האמריקאי Women to Women. בכנס נפגשו נשים מעירות פיתוח, שכונות, יהודיות וערביות, ותיקות ועולות, אשר נאבקו לבד או יחד על זכויות ילדיהן בחינוך. בנוסף, לאורך השנים תומכת הלה בעשרות קבוצות של אמהות ממגזרים שונים בהתארגנויות סביב זכויות ילדיהן בחינוך.
- **קמפיין נגד המושג "טעוני טיפוח"** - בספטמבר 1995 פתח הארגון בקמפיין נגד השימוש במושג "טעוני טיפוח" במערכת החינוך. במסגרת הקמפיין התפרסם תחקיר בגיליון 58 של "חדשות הלה" בנושא והתקיימו מספר הפגנות ציבוריות. בעקבות המאבק השימוש במושג הצטמצם במידה ניכרת ואינו מופיע עוד בפרסומי משרד החינוך.
- **ארגון הלה הגיש לאו"ם דוח צללים לדו"ח המדינה בנושא: "הזכות לחינוך"** - הדו"ח, המבוסס על נתונים ועבודת שטח, הוגש לוועדה לזכויות האדם של האו"ם בנסיון להציג תמונה מלאה וביקורתית יותר מזו שהציג משרד החינוך בנושא. הדו"ח כלל הערות ותוספות לדוח הרשמי שהגישה מדינת ישראל ביוני 1998 בנושא: יישום האמנה בדבר זכויות כלכליות וחברתיות.
- "**בית ספר נייד**" - הלה החלה להפעיל בית ספר "נייד" לתלמידים יוצאי אתיופיה בשנת 1998. בית הספר סיפק שעות תגבור ועזרה לילדים ממוצא אתיופי במטרה לשלבם חזרה בחינוך הרגיל או

למנוע את העברתם לחינוך המיוחד. הפרויקט פעל בערים: רמלה, רחובות, פרדס חנה – כרכור, וראשון לציון. עשרות רבות של ילדים זכו לעזרת בית הספר לאורך חמש שנות פעילותו, וחזרו לתפקד כתלמידים מן המניין בכיתות רגילות. הפרויקט אומץ בחלק מהמקומות בהן הוא פעל על ידי המתנסים המקומיים.

- באוקטובר 1999 הלה מוציאה לאור **"שיחון עברי-אמהרי בנושאי חינוך"** המכיל למעלה מ-300 ערכים, כולל תעתיק מאמהרית לעברית. השיחון נועד להקל על התקשורת של הורים ממוצא אתיופי עם אנשי חינוך ומופץ עד היום.
- **פרויקט "קולנוע חובק ארץ"** - הפרויקט יצא לדרך באפריל 1999 ופעל לאורך ארבע שנים, בשיתוף פעולה של הלה, הקרן החדשה לקולנוע וטלוויזיה ומשרד החינוך. מטרתו- להוביל תלמידי י"א וי"ב במגמת תקשורת לעשיית סרטים מנקודת מבט חברתית ביקורתית. הפרויקט פעל ב-12 בתי ספר בדימונה, באר-שבע, שדרות, אשקלון, קריית גת, בית שמש, לוד, יפו, אור יהודה, ירושלים, טירת הכרמל ונצרת. פרויקטי הסיום הוצגו בגלריית "עמי שטייניץ" בת"א והסרטונים הוקרנו בערוץ "בריזה" של חברת הלוויין.
- **"פרקים בתולדות הישוב"** - באפריל 1999 ניהל ארגון הלה, בשיתוף עם הקשת הדמוקרטית המזרחית, מאבק להוצאת המקראה "פרקים בתולדות הישוב" מתוכנית הלימודים, בשל תיאורים גזעניים ועובדות שגויות לגבי העדה התימנית. בעקבות המאבק הורה שר החינוך, יצחק לוי, להוציא את המקראה מתוכנית הלימודים.
- **מאבק בנושא התל"ן (תכניות הלימודים הנוספת):** החל מינואר 2002 ניהל ארגון הלה תכתובת עם היועצת המשפטית של משרד החינוך בנושא. התכתובת החלה בעקבות פניות רבות של הורים שטענו שילדיהם הוצאו מהכיתה במהלך שעות הלימודים מכיוון שלא שילמו עבור שעות העשרה. לאחר תכתובת ארוכה הבהירה היועצת המשפטית כי הורים אינם מחויבים לשלם על שעות ההעשרה וכי שעות אלו אמורות להתקיים מחוץ לשעות התקן. זהו הנוהל המחייב עד היום.
- **חשיפת אנשי אקדמיה שמערכת החינוך הסלילה:** בגליון 51 של "חדשות הלה" פורסם ראיון עם דר' הנרייט דהן-כלב תחת הכותרת: **"קרעתי את הנשמה: למדתי, למדתי, למדתי..."**. זהו הראיון הראשון בסדרה של 14 ראיונות עם אקדמאים מזרחיים (ביניהם: פרופ' אלה שוחט, ד"ר יוסי יונה, ד"ר ג'וזף מלול ועוד) שהוסללו בתחילת דרכם לחינוך מיוחד, בתי ספר מקצועיים ואף הונשרו מהמערכת, ובכל זאת הצליחו להגיע לאקדמיה.
- **שיתוף הורים במועצה הפדגוגית בביה"ס:** בשנת 2006 קמפיין בדרישה ממנהלי בתי ספר למלא את חובתם ולשתף הורים במועצה הפדגוגית בבית-הספר. בשיאו של הקמפיין התפרסמה כתבה בגליון יום ששי ב"מעריב" ("מהפיכת החינוך: גם ההורים יקבעו מה הילדים לומדים" 26.5.2006) עם הפנייה בעמוד השער **"מהפיכה בחינוך: גם ההורים יקבעו מה הילדים לומדים"**. קדמה לכך התכתבות ענפה עם היועצת המשפטית של משרד החינוך, אשר קבעה חד משמעית **שעל מנהלי בתי ספר לשתף הורים במועצה הפדגוגית**.
- **מאבק נגד השמת יתר של תלמידים יוצאי אתיופיה לחינוך המיוחד:** השנה, 2009, פתחנו בקמפיין, הנמשך בימים אלה, להעלאת הבעיה לסדר היום הציבורי. ב-18 לנובמבר התפרסמה כתבה בנושא בדיעות אחרונות ("נופלים בין הכיתות"). בכתבה רואינו פעילי הלה וכן הורים שנעזרו בארגון. הנושא נדון גם בתכנית הטלוויזיה "ערב חדש" (18.11.09) ובתכנית הטלוויזיה "עושים סדר" (14.12.09). הקמפיין ונייר עמדה של ארגון הלה העוסק בבעיות יוצאי אתיופיה במערכת החינוך והמלצות לפתרון, הביאו לדין בועדת הקליטה של הכנסת ביום 25 לנובמבר. הקמפיין נמשך.

הרחבת זכויות הורים ותלמידים:

- בהלה פועלים לשינוי מדיניות בחינוך באמצעות סנגור לחקיקה, מאבקים ציבוריים שמטרתם שינוי חוזרי מנכ"ל והן באמצעות מאבקים משפטיים. להלן מספר דוגמאות:
- **"אבחונים פסיכולוגיים רק באישור ההורים"** - ב-15 בינואר 1990 התקיימה מסיבת עיתונאים שיזם ארגון הלה אשר התריעה על חריגות בהשמת תלמידים במסגרות החינוך המיוחד- זאת במסגרת החרפת המאבק כנגד השמת יתר של תלמידים משכונות והעירות פיתוח למסגרות חינוך

מיוחד. התהליך הוביל לתמיכה ציבורית רחבה במאבק אותו ניהל הלה. עם תחילת שנת הלימודים הושארו 25 תלמידים בביתם על ידי הוריהם כאקט מחאה על הפנייתם לחינוך מיוחד. אחרי מאבק ארוך הוחזרו מרבית הילדים לחינוך הרגיל. בהמשך לאותו המאבק פרסם משרד החינוך ב-2.9.1990 תקנות חדשות האוסרות על הפניה של ילדים וילדות לבדיקה פסיכולוגית במסגרת בית הספר ללא אישור חתום בידי ההורים.

- **חוזר מנכ"ל חדש בנושא השירותים הפסיכולוגיים - ב-1 בדצמבר 1991** בעקבות הפגנות אנשי הלה ולחץ ציבורי לקבלת מידע בכתב מהשירותים הפסיכולוגיים, מתפרסמת תקנה חדשה בחוזר מנכ"ל (נב/4), סעיף 171, המחייבת פסיכולוגים בשרות הפסיכולוגי העירוני למסור להורים לבקשתם מידע וחווות דעת לא רק בעל-פה, אלא גם בכתב.
- **בג"צ נגד אפליה** (בג"צ 4007/90 משה בוכניק ואח' נגד שר החינוך והתרבות) - בשנת 1991 הובילה הלה בג"ץ מטעם קבוצה של שישה הורים מזרחים, חרדים מבני ברק נגד בית ספר רבי עקיבא מרכז והגן שלידו אשר קיימו מכסות לקבלת תלמידים מזרחיים לבית הספר. בעקבות פסיקת בג"צ בראשות השופט אהרון ברק לטובת התובעים, חוקק תיקון לחוק חינוך חובה במאי 1991, שנועד למנוע אפליה ברישום וקבלת תלמידים לבתי ספר מטעמים עדתיים. על פי התיקון החדש, ייאסר על רשות מקומית ועל מוסד חינוך לאפלות מטעמים עדתיים ברישום תלמידים וקבלתם, בקביעת תוכניות לימודים ומסלולי קידום נפרדים באותו מוסד חינוך, ובקיום כיתות נפרדות באותו מוסד חינוך. רשות או מוסד חינוך שלא יקיים הוראה זו צפוי לקנס ומי שפועל מטעמים יהיה צפוי גם לשנת מאסר.
- **המאבק נגד שימוש לא ראוי ברטלין -** אחרי מאבק ארוך כנגד שימוש לא ראוי בתרופת הרטלין, אנשי תוכנית הטלביזיה "כלבוטק" הקדישו תוכנית שלמה (14 בינואר 1992) לבחינת נושא. בעקבות המאבק שונו הנהלים ובחוזר מנכ"ל מב/1 מספטמבר 1991 נקבע כי רק רופא מוסמך יוכל לרשום רטלין, מתן רטלין לילד מצוי באחריות הוריו ויינתן על ידי בית הספר רק לבקשתם.
- **זכויות הורים בועדות ההשמה - ב-3 במרץ 1992**, שופט בית משפט השלום בכפר-סבא, דויד מועלם, מזכה מכל אשמה את ההורים הלה ועובדיה דורני, אשר השאירו את בנם בן ה-11 בבית במשך שנה וחצי במאבקם כנגד השמתו בחינוך המיוחד. בפסק דין חשוב זה, המשתרע על למעלה מ-50 עמודים, מבקר השופט בחריפות את דרך יישום חוק חינוך מיוחד על ידי הרשויות. פסק דין זה היווה נקודת ציון חשובה במאבק למען זכויות ההורים בהליכי השמה בחינוך המיוחד (מדינת ישראל נגד דורני בימ"ש השלום כפר-סבא 2352/91). בעקבותיו פורסם חוזר מנכ"ל מיוחד בנושא הליכי השמה לחינוך המיוחד בו הורחבו והודגשו זכויות ההורים; הועברו השתלמויות של האגף לחינוך מיוחד לחברי ועדות ההשמה; משרד החינוך פרסם חוברת המיועדת להורים ובה דברי הסבר על מסגרות החינוך המיוחד והליכי ההעברה.
- **חשיפת מסמכים מועדות ההשמה בפני ההורים - בספטמבר 1993**, ארגון הלה, יחד עם משפ' בונדק מירושלים, אשר בנה ישב בבית כשלוש שנים במאבק כנגד השמתו בחינוך המיוחד, הגישו עתירה שעניינה גילוי להורים של כל המסמכים שעומדים בפני ועדות ההשמה (בג"ץ מס' 4746/93 – הלה ואח' נגד שר החינוך והתרבות ואח'). העתירה התקבלה ונוסחה כנוהל עבודה בחוזר מנכ"ל (נד/4). נציין כי קודם לכן, מרבית המסמכים בדיונים בועדות ההשמה היו חסויים בפני ההורים. הנוהל החדש בדבר שקיפות המסמכים, בעקבות התקדים המשפטי שיצרנו, חייב את הגורמים המטפלים לדווח לוועדה במשנה זהירות ולהיצמד לעובדות.
- **הפניה לא צודקת לחינוך המיוחד - ב-2 במאי 1994** קיבל בג"צ עתירה שהגישו ארבע אמהות מחולון (בג"ץ 4535/94 קשיזדה ואח' נגד עיריית חולון ואח') בסיוע הלה, נגד עיריית חולון ומחוז ת"א על הפנית ילדיהם שלא בצדק למסגרות החינוך המיוחד. בג"צ הורה לקיים דיונים חוזרים בועדות ההשמה, המליץ על מסגרת החינוך הרגיל ופסק כי על עיריית חולון לשלם קנס בסך 2,000 ₪ למשפחות.
- **צמצום המידע בכרטיס האישי של תלמיד - ארגון הלה ניהל קמפיין בדרישה לצמצום המידע** בכרטיס האישי של כל תלמיד לפרטים ההכרחיים והמינימאליים בלבד ללא מידע על השכלת ההורים ומצבם הכלכלי. אחרי שנים של מאבק, ב-1 במאי 1994, פורסם חוזר מנכ"ל (נד/9) שעיקרו: צמצום הפרטים האישיים בכרטיס לפרטים עובדתיים מינימאליים ומתן זכות העיון בכרטיס להורים.

- **ביטול מבחני מיון להקבצות:** בעקבות מאבק ארוך של הלה, התפרסם ב-3 במרץ 1994 נוהל חדש בחוזר מנכל (נד/8), שעיקריו ביטול מבחני מיון להקבצות בכניסה לחטיבת הביניים או במהלך כיתות ו', הקצאת היקף שעות רב יותר לתלמידים בהקבצות הבינוניות והנמוכות ועריכה של לפחות שני מבחני "קידום" בשנה, המאפשרים מעבר מההקבצות הנמוכות להקבצות הגבוהות יותר.
- **חידוש נהלי ההשעיה מבתי הספר:** ממאי 2001 ניהל ארגון הלה תכתובת ארוכה עם היועצת המשפטית של משרד החינוך בנושא. הנהלים היו לא ברורים והשאירו את הנושא פרוץ לפרשנות למנהלים ומורים שיוכלו להשעות תלמידים כרצונם. בעקבות התכתבות זו הוקמה ועדה לבחינת הנושא ובאוקטובר 2002 יצא חוזר מנכ"ל מיוחד להנחיות המגדירות מחדש מתי ולמי מותר להשעות, לאילו פרקי זמן ומסדירות את ההליך.
- **קמפיין לגילוי תוצאות מבחני הערכה ארציים-** ב-2007 חברה הלה אל התנועה לחופש המידע וביחד הוגשה עתירה לבג"ץ נגד משרד החינוך לגילוי תוצאות "מבחני המיצ"ב" שעורך משרד החינוך, ומבחני הערכה חיצוניים נוספים ככל שנערכו, החל מראשית שנה"ל תשס"ו ועד יום מסירת הנתונים בפועל, בחלוקה של בתי ספר, יישובים, שיכבה וכיתות. כיום, תוצאות בחינות המיצ"ב נגישות לציבור רק ברמת הממוצע הארצי בכל מקצוע ומקצוע. תוצאות הבחינות ברמת הכיתה, השכבה וברמה הארצית נגישות אך ורק למנהלי בתי הספר, המקבלים דו"ח מקיף אודות מצב בית הספר בתחומים אלה. נערכו מספר דיונים, אך עדיין לא ניתן פסק-דין. נציין כי עם כניסתו של מנכ"ל משרד החינוך לתפקיד, הצהיר ד"ר שמשון שושני שיפעל למען שקיפות ציוני ההערכות החיצוניות של בתי-הספר.

מרכז מידע וייעוץ פרטני להורים:

מיום הקמתו מפעיל ארגון הלה "קו חם", אליו יכולים לפנות הורים הזקוקים לייעוץ, הדרכה ותמיכה במאבקם על זכויות ילדיהם במערכת החינוך. אל ה-"קו חם" מגיעות, בממוצע, כ-500 פניות של משפחות בשנה בנושאים כגון: אלימות בבתי הספר, ענישה לא חוקית, תשלומים מופרזים ועוד. טווח הנושאים לפניה הוא רחב, אבל באופן גורף, למעלה מ-70% מהפניות בממוצע, הינן בנוגע להשמה לא חוקית או לא צודקת של ילדים במסגרות החינוך המיוחד.

לאורך השנים הפך ארגון הלה למקור המידע המוסמך ביותר בנושא החינוך המיוחד והארגון היחיד שמספק ייעוץ ותמיכה להורים שמתמודדים עם מערכת החינוך בנושא זה.

- בשנת 1997 הגישה הגב' רחל גולן, עובדת באגף לחינוך מיוחד במשרד החינוך, עבודת מחקר למחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת בר אילן, בנושא: **"השפעת ארגון הלה על השמת תלמידים לחינוך המיוחד"**. המחקר בחן את האסטרטגיות בהן פעל ארגון הלה כדי להשפיע על הליך השמת תלמידים בחינוך המיוחד, והאם השינויים שחלו הושפעו מפעולות הלה. **מסקנות המחקר** היו נחרצות: "מומחיות הלה בחינוך המיוחד הביאה פוליטיקאים לפנות ולהסתייע בארגון; נציגי הלה הופעלו כמומחים לנושא ההשמה לחינוך המיוחד, ע"י שר החינוך וחברי הכנסת; פעילות הלה הביאה להוצאת הנחיות מחייבות לגבי הנהלים בוועדות השמה, שהכבידו על המערכת בהעברת תלמידים לחינוך המיוחד; מונתה מפקחת מיוחדת, האחראית לכך שוועדות ההשמה יתנהלו עפ"י הנהלים; השפעת הלה ניכרת בהתנהגות ובמודעות ההורים בוועדות ההשמה; **נתוני המחקר** הראו על ירידה דרסטית מ-24 אלף הפניות לוועדות השמה ב-1989 ל-6000 הפניות ב-1995. המסקנה אותה הדגישה גולן: **"השפעת ארגון הלה על הליך ההשמה לחינוך המיוחד אינה מוטלת בספק.... נציגי הלה צברו כח והשפעה תוך נקיטת עמדה של מומחים לחוק."**

כמה נקודות ציון נוספות של המאבק שהלה מנהלת כבר למעלה משני עשורים בתופעה זו:

- **"כולנו מעין אבוטבול"** – כבר ב-1988 פעילי הלה מקיימים מחאה ציבורית תחת הסיסמה: "כולנו מעין אבוטבול". המאבק החל עם החלטת בית משפט השלום בבאר-שבע לשלוח את הוריה של התלמידה מעין אבוטבול למאסר אם לא ישלחו את ביתם לבית ספר לחינוך מיוחד. בחודש מרץ, אחרי 7 חודשים בבית, בעקבות המחאה הציבורית של הלה ויום לפני ההפגנה הגדולה שתוכננה בנושא, נכנע משרד החינוך והחזיר את מעין לכיתה ד' רגילה.
- **ועד ההורים הארצי של נפגעי החינוך המיוחד** - בינואר 1990 הקימו בהלה בשיתוף עם הורים מרחבי הארץ, את ועד ההורים נפגעי החינוך המיוחד. במשך למעלה מארבע שנים הועד יזם והיה מעורב בכל אקט מחאה נגד הפניית יתר של תלמידים למסגרות החינוך המיוחד ונגד מתן כדורי

ריטלין לילדים ללא פיקוח ובקרה. בנוסף, הועד ארגן פעולות לסולידריות עם הורים הנאבקים על הזכות של ילדיהם ללמוד בחינוך רגיל. חלק נכבד מהישגי הלה בתחום החינוך המיוחד נזקף גם לזכותו של ועד ההורים נפגעי החינוך המיוחד.

- **מאבק נגד השמה לא מוצדקת בחינוך המיוחד של ילדים יוצאי אתיופיה**- במהלך 1996 נעזרו בהלה חמש משפחות יוצאות אתיופיה מאופקים, אשר ילדיהם הופנו למסגרות חינוך מיוחד עוד טרם כניסתם לכיתה א' - לאחר מאבק משותף, שכלל פרסום כתבה בנושא במעריב תחת הכותרת "הם לא מפגרים – הם אתיופים", דיון במליאת הכנסת ועוד, קיימה המועצה המקומית ועדות השמה חוזרות והחזירה את כל הילדים למסלולי לימוד רגילים.
- **גזענות במערכת החינוך** - במהלך שנת 2001 טיפל ארגון הלה ב-11 מקרים של ילדים יוצאי אתיופיה, 10 ממשפחות חד הוריות, שהוצאו בכפייה מבתייהם ע"י לשכות הרווחה. בכל המקרים התערבה המדינה כיון שההורים סירבו לשלוח את ילדיהם לחינוך המיוחד. בכל המקרים לא קיבלו ההורים ילדיהם את המסמכים הרלוונטיים לערעור. ההורים מצאו עצמם נלחמים על ילדיהם בבתי משפט לילדים ונוער, מול מערכת קשה ומתנשאת, ללא מסמכים וללא ייצוג משפטי. מקרה אחד יוצג משפטית על ידי הלה והילד נשאר בחזקת הוריו. חמישה מקרים שבהם היה ארגון הלה מעורב, נמנעה הפנייה לבית המשפט לנוער וחמישה אחרים נאלצו לקבל את הפסיקה ולהוציא את הילדים מהבית.

מעקב ארוך טווח

- בשנים 2003 – 2007 במחקרים שנערכו על ידי סטודנטים מהחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטת תל-אביב בשיתוף עם ארגון הלה הושאו אבחונים פסיכולוגיים שנערכו על ידי עובדי השירות הפסיכולוגי החינוכי לאבחונים פרטיים שנערכו לאותם ילדים. החוקרים מצאו פער ניכר בין חוות הדעת של שפ"ח לאבחונים הפרטיים. האבחונים של שפ"ח נמצאו מצומצמים יותר ומוטים כלפי מטה בתוצאותיהם. כתבה בעיתון מעריב מספטמבר 2009 ("יותר מידי מיוחדים") סקרה את תוצאות המחקר. בפברואר 2006 נפגשנו עם נציגי משרד מבקר המדינה שהגיעו, בעקבות הכתבה, לבדוק מדוע קיימים פערים גדולים בין תוצאות האבחונים הפרטיים לאלו של שפ"ח.
- בעקבות הרצאה שניתנה בסמינר של ד"ר ניסים מזרחי (שיח טיפולי ורפרודוקציה חברתית) בשנת הלימודים 2006, סטודנט איתר בחור ממוצא אתיופי שראה בסרטון שהקרנו על מאבק שקיימה אמו לפני למעלה מ-10 שנים להוציא מבי"ס מיוחד באשדוד. התלמיד, שישב למעלה מ-3 שנים עם ילדים הסובלים מפיגור, מסיים כיום את הדיפלומה שלו בביוטכנולוגיה בהצטיינות.
- בשנים 2007-2009 קיימנו מחקר מדגמי בשיתוף סטודנטים להוראה מהמחלקה לצדק חברתי בסמינר הקיבוצים. המחקר בדק את מצבם כיום של תלמידים שהועברו מחינוך מיוחד לחינוך רגיל, בין השנים 1990 ל-1995, בעקבות מאבק משותף של הוריהם יחד עם ארגון הלה. מתוך 12 משפחות שנבדקו – 4 ילדים (1/3!!!) סיימו תואר ראשון בהצלחה.

סיוע להורים במאבק כנגד השמה לא מוצדקת ו/או לא חוקית למסגרות חינוך מיוחד הפך מרכזי בעשיית הארגון. ההישג החשוב ביותר שלנו הוא השארתם של מאות ילדים, שאינם זקוקים לחינוך מיוחד, במסגרות החינוך הרגיל.